

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації Лукашевича Сергія Миколайовича
на тему: «Поняття та межі судового розсуду: питання теорії та
практики», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Дисертаційна робота Лукашевича Сергія Миколайовича на тему: «Поняття та межі судового розсуду: питання теорії та практики», була розглянута на засіданні міжкафедрального семінару, який було проведено 22 січня 2026 року, протокол № 4.

Актуальність теми дослідження. Розбудова в Україні правової, демократичної та соціально-орієнтованої держави об'єктивно зумовлює необхідність глибокого реформування судової влади як ключового інституту забезпечення верховенства права, захисту прав і свобод людини та утвердження довіри суспільства до правосуддя. Одним із центральних таких трансформацій є осмислення й удосконалення правового регулювання судового розсуду як особливої форми реалізації судової влади в умовах складності, невизначеності та динамічності сучасних правовідносин.

Проведена в Україні судова реформа спрямована на забезпечення відповідності судової діяльності конституційним засадам, загальновизнаним принципам законності, справедливості, пропорційності, правової визначеності та добросовісності. У цьому контексті судовий розсуд постає не як відхилення від законності, а як необхідний інструмент ефективного правозастосування, що дозволяє суду приймати обґрунтовані й справедливі рішення в ситуаціях прогалин, колізій та оціночних понять у праві.

Тривалий часу вітчизняній юридичній науці та практиці домінувала ідея жорсткого імперативного правового регулювання, яка фактично заперечувала допустимість судового розсуду. Однак становлення демократичної правової держави та перехід до людиноцентричної моделі правосуддя зумовили поступове визнання дискреційних повноважень суду як невід'ємного елемента судової влади. При цьому судовий розсуд не є абсолютною свободою судді, а реалізується в межах, визначених законом, принципам верховенства права, судовою практикою та доктринальними орієнтирами.

Разом із тим судовий розсуд за своєю природою передбачає наявність елемента суб'єктивного вибору, що актуалізує проблему визначення його меж, критеріїв та гарантій недопущення свавілля. Саме встановлення чітких меж судового розсуду є ключовою умовою забезпечення законності, обґрунтованості й легітимності судових рішень, а також балансу між судовим активізмом і судовим самообмеженням.

Особливої актуальності проблема судового розсуду набуває в умовах євроінтеграційних процесів, які вимагають не лише формальної імплементації норм права ЄС, а й реального їх застосування у національній судовій практиці. Орієнтація на практику СЕС обумовлює необхідність

переосмислення ролі судового прецеденту, єдності правозастосування та стандартів суддівської аргументації, у межах яких судовий розсуд виступає ключовим інструментом адаптації європейських правових принципів до національного контексту.

На сучасному етапі розвитку українське правосуддя трансформується від формалізованої та державоцентричної моделі до аксіологічно орієнтованого, гуманістичного судочинства, у центрі якого перебуває людина як носій гідності та невід'ємних прав і свобод. У цьому вимірі судовий розсуд набуває не лише правового, а й морально етичного значення, поєднуючи юридичну аргументацію з принципами справедливості, пропорційності та поваги до людської гідності.

Водночас, попри значний науковий доробок у сфері дослідження судового розсуду, низка його аспектів залишається недостатньо опрацьованими. Зокрема, бракує комплексних досліджень, які поєднували б інституційний, гуманістичний та євроінтеграційний підходи до визначення природи, функцій і меж судового розсуду з урахуванням судового прецеденту та вимог правової визначеності. Фрагментарність наукових підходів ускладнює формування цілісної доктринальної моделі судового розсуду, адекватної сучасним викликам правової системи України.

З огляду на викладене, актуальність обраної теми зумовлена потребою теоретичного осмислення судового розсуду як ключового елемента незалежності судової влади, визначення його меж у контексті верховенства права та забезпечення єдності судового правозастосування, а також необхідністю адаптації національної судової практики до європейських стандартів правосуддя. Це робить запропоноване дослідження науково значущим і практично важливим для подальшого розвитку судової системи України.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної теми кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК»: «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення прав людини та дитини в умовах розбудови правової, демократичної, соціально орієнтованої держави з широко розгалуженими інститутами громадянського суспільства» (номер державної реєстрації: 0118U001384); Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2021- 2025 роки, затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26.03.2021 № 12-21 (пункт 1.2. Удосконалення національної правової системи та її адаптації до європейського права).

3. Наукова новизна одержаних результатів

зумовлена тим, що дисертаційне дослідження є одним із перших у вітчизняній правовій науці комплексних теоретико-доктринальних досліджень судового розсуду, здійсненим крізь призму поєднання парадигмального, гуманістичного, інституційного, функціонально-діяльнісного та аксіологічного підходів, з

урахуванням європейських стандартів правосуддя та процесів європейської інтеграції України, зокрема:

уперше:

– сформульовано інтегративну концепцію судового розсуду, яка поєднує нормативний, функціонально-діяльнісний, парадигмальний і гуманістичний підходи, що дозволяє розглядати судовий розсуд не лише як техніко-юридичний інструмент правозастосування, а як структурний елемент механізму забезпечення верховенства права, ціннісної легітимації судових рішень і довіри до судової влади;

– обґрунтовано парадигмально-гуманістичну модель судового розсуду, відповідно до якої ступінь свободи судді, характер і межі судового розсуду залежать від домінуючої правової парадигми, а гуманістичний підхід наповнює судовий розсуд аксіологічним змістом, пов'язаним із захистом гідності людини, основоположних прав і свобод, справедливості та моральної відповідальності судді;

– запропоновано концептуалізацію внутрішнього переконання судді як складного багатовимірного феномену, що формується під впливом не лише правових норм, а й морально-етичних засад, гуманістичних орієнтирів та суспільних очікувань, і визначає якість судового рішення як акту одночасно юридичного й морального характеру;

– виокремлено гіпотетичні (доктринальні) межі судового розсуду, зокрема межу між правозастосуванням і прихованою нормотворчістю, між тлумаченням права і політичним вибором, між захистом прав людини і надмірним судовим активізмом, які не завжди прямо закріплені в законі, але мають визначальне значення для легітимності судової влади в демократичній правовій державі;

– обґрунтовано інтегративний підхід до визначення меж судового розсуду, який охоплює нормативно-позитивістський, аксіологічний, функціонально-діяльнісний, інституційний та герменевтичний виміри і розглядає межі судового розсуду не як перелік заборон, а як систему правових, ціннісних і процедурних координат відповідального судового розсуду;

удосконалено:

– теоретичне визначення судового розсуду, яке розкриває його як нормативно зумовлений вид правозастосовної діяльності суду, що реалізується в межах процесуальної форми та полягає у відповідальному виборі між кількома юридично допустимими варіантами рішення з урахуванням фактичних обставин справи, цілей правового регулювання, принципів права та правових цінностей, що дозволяє подолати спрощене уявлення про судовий розсуд;

– доктринальні підходи до співвідношення судового активізму та судового самообмеження, шляхом доведення, що судовий розсуд виступає механізмом підтримання системної рівноваги і є необхідною умовою легітимності судової влади та реалізації принципу верховенства права;

дістало подальшого розвитку:

– методологічний інструментарій дослідження судового розсуду в частині визначення пізнавальної стратегії, складовими якої є гуманістичний та парадигмальний контексти;

– положення про роль судового прецеденту в континентальній правовій системі України в контексті трансформації української правової культури у напрямі змішаної моделі праворозуміння;

– наукові уявлення про судове верховенство як поліструктурний і динамічний феномен, який поєднує активну роль судів у захисті прав людини з інституційним самообмеженням судової влади у політично чутливих сферах, забезпечуючи баланс між гілками влади та стабільність правопорядку;

– теоретичні та практичні засади застосування норм права ЄС в національній судовій практиці, в частині обґрунтування вирішальної ролі судового розсуду в тлумаченні та адаптації до національного правового контексту.

4. Теоретичне значення результатів дисертації полягає у поглибленні та систематизації наукових уявлень про природу, зміст і функціональне призначення судового розсуду як складного правового явища. Отримані результати розширюють наукове розуміння природи судового розсуду в умовах розвитку сучасної правової системи, сприяють подальшому розвитку теорії правозастосування та можуть бути використані як теоретична база для досліджень проблем суддівської дискреції, тлумачення права та забезпечення єдності судової практики.

5. Практичне значення результатів дисертації полягає у тому, що положення, отримані в результаті проведеного дисертаційного дослідження, можуть бути використані:

– *для судової системи України*: одержані результати можуть бути безпосередньо використані у практичній діяльності судів усіх інстанцій для підвищення якості правосуддя та обґрунтованості судових рішень;

– *для законодавчого процесу*: висновки та теоретичні узагальнення можуть бути враховані у процесі вдосконалення законодавства України, зокрема під час розроблення та внесення змін до процесуальних кодексів у частині уточнення меж судового розсуду та вимог до мотивування судових рішень; при кодифікації законодавства з метою зменшення оціночної невизначеності та ризиків довільного тлумачення; у формуванні законодавчих механізмів, спрямованих на забезпечення єдності судового правозастосування;

– *для наукової діяльності*: отримані результати розширюють теоретико-методологічні засади дослідження судового розсуду та можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях проблем судового активізму, судового верховенства, меж дискреції суду та судового самообмеження;

– *для освітньої діяльності*: отримані результати можуть бути використані у навчальному процесі закладів вищої освіти та системі підвищення кваліфікації суддів, зокрема у розробленні спеціальних курсів і

тренінгів суддів з питань застосування судового розсуду, мотивування судових рішень і використання практики ЄСПЛ та ЄСЄ;

– у діяльності органів суддівського врядування: (Вища рада правосуддя, ВККС) при оцінюванні професійної діяльності суддів, зокрема щодо якості мотивування судових рішень; у розробленні норм і правил суддівської етики та добросовісності.

6. Особиста участь автора в одержанні наукових і практичних результатів, що викладені в дисертаційній роботі. Дисертаційна робота є самостійною науковою працею автора. Основні ідеї та розробки, здійснені в рамках дисертаційної роботи, у тому числі ті, що характеризують наукову новизну, практичне значення дослідження, отримані автором особисто.

Дисертаційне дослідження виконано на кафедрі теорії та історії держави і права Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК». Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор, професор кафедри державно-правових дисциплін Дідич Тарас Олегович.

Розглянувши звіт подібності щодо перевірки на плагіат, рецензенти дійшли висновку, що дисертаційна робота Лукашевича С.М. є результатом самостійних досліджень і не містить елементів плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело. Дисертація характеризується єдністю змісту та відповідає діючим вимогам її оформлення.

7. Список опублікованих праць за темою дисертації. Результати дисертаційного дослідження знайшли своє відображення у одинадцяти наукових публікаціях, зокрема у чотирьох статтях опублікованих самостійно у наукових періодичних виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз та семи тезах доповідей на науково-практичних конференціях, міжнародно-правничому форумі, круглому столі, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Статті у наукових періодичних виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз:

1. Лукашевич С. М. Загальнотеоретичні підходи до з'ясування генезису поняття «судовий розсуд». *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. Вип. 6 (24). С. 536–544. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-6\(24\)-536-544](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-6(24)-536-544) (0,6 друк. арк.).

2. Лукашевич С. М. Гуманістичний підхід та моральність як ключовий фактор судового розсуду при вчиненні процесуальних дій у судочинстві. *Успіхи і досягнення у науці*. 2024. № 8(8). С. 116–127. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-8\(8\)-116-127](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-8(8)-116-127) (0,8 друк. арк.).

3. Лукашевич С. М. Передумови та перспективи адаптації української правової системи до стандартів ЄС. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія: Право. 2025. Том. 1 Вип. 87. С.77-82. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.1.11> (0,6 друк. арк.).

4. Лукашевич С. М. Адаптація судової системи України до європейських стандартів: проблеми, виклики та перспективи. *Legal Bulletin*. 2025. №2 (16). С. 107–115. DOI: <https://doi.org/10.31732/2708-339X-2025-16-B13>. (0,9 друк. арк.).

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Лукашевич С. М. Судовий розсуд – як особливий вид правозастосовної діяльності: науковий дискурс. *Актуальні дослідження правової та історичної науки. Випуск 63* : матеріали міжнар. наук. інтернет. конф. 11 – 12 лип. 2024 р. м. Тернопіль, Україна, м. Ополе, Польща : / редкол. : О. Яремко та ін. ГО «Наукова спільнота». WSZIA w Opolu. Тернопіль : ФО-П Шпак В. Б, 2024. С. 6–9. URL: https://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3921.

6. Лукашевич С. Моральність у судовому розсуді при вчиненні процесуальних дій. *The 11th International scientific and practical conference “Topical aspects of modern scientific research”* (July 11-13, 2024) CPN Publishing Group, Tokyo, Japan. 2024. Pp. 357–359. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2024/07/TOPICAL-ASPECTS-OF-MODERN-SCIENTIFIC-RESEARCH-11-13.07.24.pdf>.

7. Лукашевич С. М. Судові підходи до сексуальних та гендерно-обумовлених злочинів у міжнародному кримінальному суді. *IV Міжнародна конференція «Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку»*: матеріали міжнар. наук. конф. (м. Київ, Україна, 05-06 грудня 2024 р.). 2024. URL: <https://conf.krok.edu.ua/SRE/SRE-2024/paper/view/2457>.

8. Лукашевич С. М. Адміністративне судочинство у воєнний час: виклики, адаптація та європейський вектор розвитку. *II Міжнародна науково-практична конференція «Публічна влада в умовах режиму воєнного стану: виклики, рішення, європейський вектор»*: матеріали міжнар. наук. конф. (м. Київ, Україна, 10 квітня 2025 р.). С. 426–428. URL : https://fpmv.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/1_kpp/Materialy_naukovy_kh_zakhodiv/zbirnyk_konferentsii_10_04_2025.pdf.

9. Лукашевич С. М. Судовий розсуд як точка перетину між активізмом і самообмеженням. *Дев'ятнадцяті юридичні читання. наука і освіта в Україні: актуальні проблеми розвитку*: матеріали міжнар. наук. конф. (м. Київ, Україна, 29–30 квітня 2025 р.). Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова С. 239–241. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/48120/Deviatnadtsiati%20yurydychni%20chytannia.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

10. Лукашевич С. М. Судовий розсуд як ключовий елемент незалежності судової влади в Європейському Союзі. *«Права людини та публічне врядування: матеріали VIII Міжнародного правничого форуму»*, м. Чернівці, 30 травня 2025 р. Львів–Торунь : Liha-Pres, 2025. С. 191–193. URL: <https://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/book/390>. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-50>.

11. Лукашевич С. М. Гендерне правосуддя як елемент забезпечення прав людини і дитини в умовах формування правової держави. Права людини та права дитини в умовах воєнного стану: матеріали круглого столу (8 жовтня 2025 р.). URL: <https://dSPACE.krok.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ee84fc2d-4968-48b3-9789-43ae901ced40/content>.

ВВАЖАТИ, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Лукашевича Сергія Миколайовича на тему: «Поняття та межі судового розсуду: питання теорії та практики», відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (із змінами), наказу МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертацій» за № 40 від 12 січня 2017 року та пп. 5, 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами)

РЕКОМЕНДУВАТИ дисертацію Лукашевича Сергія Миколайовича на тему: «Поняття та межі судового розсуду: питання теорії та практики», до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Головуюча на засіданні
міжкафедрального семінару
декан юридичного факультету,
доктор філософії з галузі знань
«Право», доцент, доцент кафедри
теорії та історії держави і права
Університету «КРОК»

Наталія СТЕПАНЕНКО

Секретар

Лариса ІВАНЮТА

Лариса Іванюта засвідчук
Директор департаменту кадрів вищого навчального закладу

«Університет економіки та права «Крок»

Олександр Романюк

20 р.